

РАДИВОЈЕ БОЈОВИЋ

ОСТАВА РИМСКОГ НОВЦА ИЗ ГОРАЧИЋА

Радивоје Бојовић
УУ 32000 Чачак
Народни музеј

UDK: 737.11 (497.11)

Остава римског новца из села Горачића пронађена је 1956. године приликом обраде земље у засеоку Расовац, недалеко од рановизантијског утврђења Градина на Јелици. Иако су први истраживачи српских старина (Јанко Шафарик, Сима Тројановић, Феликс Каниц) овај локалитет сврстали у антички, ослањајући се пре свега на епиграфски материјал (CIL III 8335, 8336), савремена истраживања нису открила овај хоризонт. Ипак на његово постојање указују појединачни налази новца и нови римски натписи (жртвеници посвећени Дијани и помен конзуларног бенефицијара).¹

1. М. Милинковић, *Градина на Јелици*, Зборник радова Народног музеја, књ. XVI, Чачак, 1986, стр. 47, 48; М. Милинковић, *Археолошка истраживања Градине на Јелици у 1989. и 1994. години*, Зборник радова Народног музеја, књ. XXIV, Чачак, 1995, стр. 53; М. Васић, *Нови римски натписи нађени у Чачку*, Зборник радова Народног музеја, књ. XVI, Чачак, 1986, стр. 29. О аматерским радовима, којима почиње историја археолошких ископавања овог локалитета. С. Тројановић, *Праисторијске стварине из Рудничког окрућа*, Старинар, св. 1, Београд, 1892, стр. 14 и у писму упућеном Михаилу Валтровићу из Лознице 21. фебруара 1892, *Допис*, исто, стр. 39.

У земљаној посуди, откривеној на имању Петра Главоњића, налазило се више од 135 комада римског новца, од чега је крајем 1956. и почетком 1957. у нумизматичку збирку Народног музеја у Чачку доспело 109 денара и антонинијана.² Новац је углавном добро очуван. Заступљени су следећи владари: Фаустина II (1), Комод (1), Септимије Север (9), Јулија Домна (4), Каракала (10), Гета (8), Елагабал (8), Александар Север (9), Гордијан III (11), Филип I (7), Трајан Деције (1), Херенија Етрусцила (1), Требонијан Гал (3), Валеријан I (18), Галијен (11), Салонина (6) и Салонин (1). Распоред ковница изгледа овако: Рим (82), Антиохија (16), Милано (8), Виминацијум (1), Лаодикеја I и Емеса (1).³

Временском одску, у коме је новац из оставе био у оптицају, припада неколико римских натписа пронађених у околини. Из посвете центуриона VIII добровољачке кохорте на Јупитеровом жртвенику види се да је Градина 197. године била на источној граници провинције Далмације са Мезијом.⁴ Помен II коњичке кохорте средином 253. и бенефицијарске станице иде у прилог претпоставци о рударској активности на овом подручју.⁵ У аграрном залеђу утврђења на Градини највероватније се одвијала делатност власника новца пронађеног у Горачићима. Добро очувани комади из времена Елагабала и Александра Севера дају могућност за претпоставку о два периода у настанку оставе. Први је заступљен искључиво денарима, а други, који почиње новцем Гордијана III, изузев једног примерка, антонинијанима.⁶ Постепеним сакупљањем у оставу је унето 46,78 % денара због његове веће платежне моћи. У другом делу најзаступљенији су Валеријан I и његова породица са 36 примерака антонинијана.

2. Душанка Рашковић-Милена Икодиновић, *Извештаји систематских истраживања Државца*, Зборник радова Народног музеја, књ. V, Чачак, 1974, стр. 163. На таблама уз овај рад објављене су репродукције следећих примерака из каталога: 1, 2, 10, 13, 15, 16, 21, 23, 39, 45, 79, 87. На терену су забележени подаци о једном примерку новца Гете, једном Гордијана III у Горачићима и три Гордијана III, која су до сада била изложена у Основној школи у Гучи.

3. Обрада оставе извршена је према Н. Mainguet-E. Sydenham, *Roman Imperial Coinage*. Vol. III-V (1), London 1927-1949. Мр Николи Црнобрњи најлепше захваљујем на корисним сугестијама за идентификацију појединих комада.

4. СІL III 8336 пренет је у село Јездину код Чачка, у близину једног другог археолошког локалитета (С. Тројановић, н. д., стр. 15) и није позван за Градину приликом утврђивања границе провинција Далмације и Мезије (Н. Вулић, *Из античке историје наше земље*, Глас СКА, књ. CLX, други разред, књ. 82, Београд, 1934, стр. 54, 55). Податак да је „пронађен на Јелици под Градином” објавио је касније Н. Вулић, *Извештај др Јанка Шафарики из год. 1865. о његовом археолошком истраживању*. Антички споменици наше земље, Споменик САН, књ. XCVIII, Одељење друштвених наука, књ. 77, Београд, 1941-1948, стр. 264.

5. М. Васић, *Нови римски натписи нађени у Чачку*, стр. 28, 29.

6. М. Vasić, *Ostave 247 i 254. godine u Narodnom muzeju u Beogradu*, Arheološki vestnik, књ. XXIII, Ljubljana, 1972, str. 59. Два периода запажена су у настанку оставе из Сикирице и Доброг дола.

Време склањања оставе припада периоду Галијенове самосталне владавине. Најмлађи примерак његовог новца, са реверсом SECVRIT PERPET (83) искован је у другој половини 265. године.⁷ Одсуство новца шесте емисије упућује на 266/267. годину као највероватнији датум за копавања. О постојању локалних разлога за имовинску несигурност, можда латрона, говори присуство коњичких јединица и бенефицијара. Општи оквир дају несређене прилике на Балкану, изазване честим варварским упадима и страх локалног становништва од царске војске, јер је 259/260. године подржавало локалне узурпаторе, од којих је очекивало одлучнију одбрану границе на Дунаву.

КАТАЛОГ

Фаустина II (147-161)

1. Ав. [F]AVSTINA AVGVSTA
Биста царице са плаштом на десно.
Рв. AVGV[STI] P II FIL
Спес корача на лево. У десној руци држи цвет, а левом придржава халћину.
Денар, 17,7 mm; 2,52 gr.
RIC 497, Рим.
Инв. бр. Н 155

Комод (180-192)

2. Ав. [M COMM ANT P F]EL AVG BRIT P P
Царева биста са лоровим венцем на десно.
Рв. APOLLINI [PALA]TINO
Аполон стоји на десно. У десној руци држи гудало, а у левој лиру ослоњену на стуб.
Денар, 17,5 mm; 3,05 gr.
RIC 197, Рим.
Инв. бр. Н 159.

Септимије Север (193-211)

3. Ав. L SEPT SEV PERT AVG [IMP V]
Царева биста са лоровим венцем на десно.

Рв. ARAB [ADIAB COS II] P P
Викторија корача на лево, са венцем у десној и трофејима у левој руци.

Денар, 17,2 mm; 2,98 gr.

RIC 58, Рим.

Инв. бр. Н 65.

4. Ав. L SEPT SEV PERT [AV]G IMP VII
Царева биста са лоровим венцем на десно.

Рв. [A]RAB ADIAB COS II P P

Викторија корача на лево, са венцем у десној и трофејима у левој руци.

Денар, 18,6 mm; 3,27 gr.

RIC 64, Рим.

Инв. бр. Н 93.

5. Ав. L SEPT SEV P[ERT] AVG IMP X
Царева биста са лоровим венцем на десно.

Рв. P M TR P VI [COS] II P P

Сол наг, са зракастом круном и огртачем преко левог рамена стоји на лево. Десну руку подигао, а у левој држи бич.

Денар, 18,2 mm; 3,22 gr.

RIC 117, Рим.

Инв. бр. Н 63.

⁷ R. Göbl, *Der Aufbau der römischen Münzprägung in der Kaiserzeit, V (2), Gallienus als Alleinherrscher*, Numismatische Zeitschrift, Band 75, Wien, 1953, p. 15.

6. Ав. [L S]EPT SEV PERT AVG IMP X
Царева биста са лоровим венцем
на десно.
Рв: VICT AVGG COS II P [P]
Викторија корача на лево, са веп-
цем у десној и палмином граном у
левој руци.
- Денар, два комада:
а) 17,4 mm; 3,31 gr.
б) 17,7 mm; 3,94 gr.
RIC 120c, Рим.
Инв. бр. Н 87, 95.
7. Ав. L SEPT SEV AVG IMP XI PART
MAX
Царева биста са лоровим венцем
на десно.
Рв. AEQVITATI AVGG
Еквитас стоји на лево. Држи тера-
зије у десној и рог изобиља у левој
руци.
- Денар (ae), 18,2 mm; 2,12 gr.
RIC 122c, Рим.
Инв. бр. Н 55.
8. Ав. SEVERVS AVG PART MAX
Царева биста са лоровим венцем
на десно.
Рв. PROVID AVGG
Провиденција стоји на лево. У де-
сној руци држи палицу изнад глоба,
а у левој скиптар.
- Денар, 18,4 mm; 3,26 gr.
RIC 166, Рим.
Инв. бр. Н 57.
9. Ав. SEVERVS AVG PART MAX
Царева биста са лоровим венцем
на десно.
Рв. RESTITVTOR [VR]BIS
Цар стоји на лево. У десној руци
држи патеру изнад треножца, а ле-
вом држи копље према земљи.
- Денар, 20,3 mm; 3,08 gr.
RIC 167a, Рим.
Инв. бр. Н 56.
10. Ав. [I]MP CAEL SEP SEV PERT AVG
[COS II]
Цар са лоровим вепцем, на де-
сно.
Рв. BONI EVENTVS
Бонус Евентус стоји на лево. У де-
сној руци држи корпу са воћем, а у
левој класје жита.
- Денар, 17,8 mm; 3,59 gr.
RIC 369, Емеса.
Инв. бр. Н 144.
- Јулија Домна**
11. Ав. IVLIA AVGVSTA
Биста царице са плаштом на десно.
Рв. FORTVNAE FELICI
Фортуна седи на лево. У десној ру-
ци држи рог изобиља, а у левој
кормило на глобу. Испред ње сто-
ји дете на десно.
- Денар, 19,4 mm; 2,81 gr.
RIC 554, Рим.
Инв. бр. Н 59.
12. Ав. IVLIA AVGVSTA
Биста царице са плаштом на десно.
Рв. HILARITAS
Хиларитас стоји на лево. У десној
руци држи палмову грану, а у левој
рог изобиља. Са страна по једна
стојећа фигура.
- Денар, 20 mm; 3,39 gr.
RIC 558, Рим.
Инв. бр. Н 92.
13. Ав. IVLIA AVGVSTA
Биста царице са плаштом на десно.
Рв. IVNO
Јунона стоји на лево, са патером у
десној и скиптром у левој руци.
Поред ногу с леве стране паун.

Денар, 20,3 mm, 3,35 gr.
RIC 559, Рим.
 Инв. бр. Н 58.

14. Ав. IVLIA AVGVSTA
 Биста царице са плаштом на десно.
 Рв. [V]ESTAE SANCTAE
 Веста покривена велом стоји на лево. У десној руци држи патеру, а у левој скиптар.

Денар, 17 mm; 2,65 gr.
RIC 648, Лаодиксеја.
 Инв. бр. Н 91.

Каракала (196-217)

15. Ав. [M AVR ANT]ONINVS CAES
 Биста цезара са палудамештом на десно.
 Рв. SPEI PER[PETVAE]
 Спес кораца на лево са цветом у десној руци. Левом придржава хаљину.

Денар, 17,9 mm; 3,35 gr.
RIC 5, Рим.
 Инв. бр. Н 89.

16. Ав. ANTONINVS PIVS AVG
 Царева биста са лаворовим венцем и палудамештом на десно.
 Рв. PONTIF TR P VIII COS II
 Салус седи на столици са високим наслоном на лево. Испред ње је жртвеник око кога се обавила змија.

Денар, 18,4 mm; 3,62 gr.
RIC 82, Рим.
 Инв. бр. Н 137.

17. Ав. ANTONINVS PIVS AVG
 Царева биста са лаворовим венцем на десно.
 Рв. VOTA SVSCEPTA X
 Каракала са велом на глави стоји на лево. У десној руци држи патеру изнад жртвеника, а у левом придржава скут.

Денар, 20 mm; 3,63 gr.
RIC 179, Рим.
 Инв. бр. Н 88.

18. Ав. ANTONINVS PIVS AVG BRIT
 Царева биста са лаворовим венцем на десно.
 Рв. P M TR P XVI COS III P P
 Серапис са полосом на глави, стоји на лево. Подигао је десну руку, а у левој држи скиптар.

Денар, два комада:
 а) 18,5 mm, 3,57 gr.
 б) 18,3 mm, 3,41 gr.
RIC 208, Рим.
 Инв. бр. Н 145, 151.

19. Ав. ANTONINVS PIVS AVG BRIT
 Царева биста са лаворовим венцем на десно.
 Рв. MARTI PACATORI
 Марс стоји на лево. У десној руци држи маслинову гранчицу, а у левој копље према земљи.

Денар, 19,3 mm; 3,32 gr.
RIC 222, Рим.
 Инв. бр. Н 100.

20. Ав. ANTONINVS PIVS AVG BRIT
 Царева биста са лаворовим венцем на десно.
 Рв. MONETA AVG
 Монета стоји на лево са теразијама у десној и рогом изобиља у левој руци.

Денар, 18,7 mm; 3,18 gr.
RIC 224, Рим.
 Инв. бр. Н 62.

21. Ав. ANTONINVS PIVS AVG GERM
 Царева биста са лаворовим венцем на десно.
 Рв. P M TR P XVIII COS III P P
 Серапис с полосом на глави стоји на лево. У десној руци држи гранчицу, а у левој скиптар.

- Денар, два комада:
а) 19,5 mm; 3,5 gr.
б) 18,9 mm; 3,47 gr.
RIC 263f, Рим.
Инв. бр. Н 138, 140.
22. Ав. ANTONINVS PIVS AVG GERM
Царева биста са лозоровим венцем на десно.
Рв. P M TR P XVIII COS III PP
Сол, наг. са зракастом круном и огрточем преко левог рамена стоји на лево. Десну руку подигао, у левој држи глоб.
- Денар, 19,2 mm; 2,84 gr.
RIC 281a, Рим.
Инв. бр. Н 130.
- Geta (198-212)**
23. Ав. P SEPT GETA CAES PONT
Биста цезара са палудаментом на десно.
Рв: FELICITAS AVGG
Фелицитас стоји на лево. У десној руци држи кадуцеј, а у левој рог изобиља.
- Денар, 19,6 mm; 3,11 gr.
RIC 8, Рим.
Инв. бр. Н 86.
24. Ав. P SEPT GETA CAES PONT
Биста цезара са палудаментом на десно.
Рв. NOBILITAS
Нобилитас стоји на десно. У левој руци држи паладијум, а у десној скиптар.
- Денар, два комада:
а) 19,7 mm; 3,24 gr.
б) 20,6 mm; 3,04 gr.
RIC 13a, Рим.
Инв. бр. Н 53, 96.
25. Ав. P SEPT GETA CAES PONT
Биста цезара са палудаментом на десно.
Рв. PRINC IVVENT
Цар стоји на лево. У десној руци држи грапчицу, а у левој копље.
- Денар, 18,7 mm; 2,35 gr.
RIC 15a, Рим.
Инв. бр. Н 112.
26. Ав. P SEPTIMIVS GETA CAES
Биста цезара са палудаментом на десно.
Рв. PONTIF COS
Минерва окренута на лево, десном руком се ослања на штит, а у левој држи копље.
- Денар, 19,2 mm; 3,16 gr.
RIC 34b, Рим.
Инв. бр. Н 125.
27. Ав. P SEPTIMIVS GETA CAES
Биста цезара са палудаментом на десно.
Рв. PROVID DEORVM
Провиденција стоји на лево. У десној руци држи палицу изнад глоба, а у левој скиптар.
- Денар, два комада:
а) 20,1 mm; 3,17 gr.
б) 20,3 mm; 3,51 gr.
RIC 51, Рим.
Инв. бр. Н 60, 90.
28. Ав. P SEPTIMIVS GETA CAES
Биста цезара са палудаментом на десно.
Рв. PONTIF COS II
Императора стоји на лево са патером у десној и кратким скиптром у левој руци.
- Денар, 19,7 mm; 3,46 gr.
RIC 61a, Рим.
Инв. бр. Н 124.

Елагабал (218-222)

29. Ав. IMP ANTONINVS PIVS AVG
Царева биста са лаворовим венцем на десно.
Рв. P M TR P III COS III P P
Сол. паг, у покрету на лево са огртачем, који испрша. Десну руку подигао, а у левој држи бич. У пољу лево звезда.

Денар, 20 mm; 2,87 gr.

RIC 40, Рим.

Инв. бр. Н 158.

30. Ав. IMP ANTONINVS PIVS AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. P M TR P V COS III P P
Сол корача на лево. У десној руци држи патеру, а у левој кипарисову гранчицу. Лево у пољу звезда.

Денар, 19,2 mm; 2,70 gr.

RIC 53, Рим.

Инв. бр. Н 111.

31. Ав. IMP ANTONINVS PIVS AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. ABVNDANTIA AVG
Абунданција стоји на лево. Обема рукама држи рог изобиља. У пољу десно звезда.

Денар, 18,7 mm; 2,64 gr.

RIC 56, Рим.

Инв. бр. Н 84.

32. Ав. IMP ANTONINVS AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. FIDES MILITVM
Фидес стоји на десно. У левој руци држи вексиллум, а у десној стег.

Денар, 18,1 mm; 3,30 gr.

RIC 73, Рим.

Инв. бр. Н 85.

33. Ав. IMP ANTONINVS PIVS AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. INVICTVS SACERDOS AVG
Елагабал окренут на лево. У десној руци држи патеру изнад жртвеника, а у левој гранчицу. Иза трипода лежи бик. У пољу лево звезда.

Денар, 19,7 mm; 2,75 gr.

RIC 88, Рим.

Инв. бр. Н 54.

34. Ав. IMP ANTONINVS PIVS AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. LIBERTAS AVG
Либертас стоји на лево. У десној руци држи пилеус, а у левој скиптар. Десно у пољу звезда.

Денар, 18,9 mm; 3,01 gr.

RIC 107, Рим.

Инв. бр. Н 82.

35. Ав. IMP ANTONINVS PIVS AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. VICTORIA AVG
Викторија у покрету на лево са дијадемом у рукама. Са обе стране ногу по један штит. У пољу десно звезда.

Денар, два комада:

а) 18,7 mm; 2,99 gr.

б) 19 mm; 3,02 gr.

RIC 161, Рим.

Инв. бр. Н 68, 94.

Александар Север (222-235)

36. Ав. IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. P M TR P COS P P
Јупитер паг, стоји на лево. Преко руку плашт. У левој руци држи скиптар, а у десној муњу.

- Денар, 19,8 mm; 3,34 gr.
RIC 5, Рим.
Инв. бр. Н 77.
37. Ав. IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. P M TR P II COS P P
Марс стоји на лево. Држи маслинову грану и копље према земљи.
- Денар, 20,9 mm; 3,19 gr.
RIC 23, Рим.
Инв. бр. Н 75.
38. Ав. IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. ANNONA AVG
Анона стоји на лево. У десној руци изнад модиуса држи класје жита, а у левој рог изобиља.
- Денар, 18,3 mm; 2,68 gr.
RIC 133, Рим.
Инв. бр. Н 70.
39. Ав. IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. FIDES MILITVM
Фидес стоји на лево. Држи два стега.
- Денар, два комада:
а) 19,4 mm; 3,09 gr.
б) 19 mm; 2,88 gr.
RIC 139, Рим.
Инв. бр. Н 64, 66.
40. Ав. IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
- Рв. PAX AETERNA AVG
Пакс стоји на лево. У десној руци држи маслинову гранчицу, а у левој скиптар.
- Денар, 20,2 mm; 2,57 gr.
RIC 165, Рим.
Инв. бр. Н 67.
41. Ав. IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. PROVIDENTIA AVG
Провиденција стоји на лево. У десној руци држи палицу изнад глоба, а у левој скиптар.
- Денар, 20,4 mm; 2,95 gr.
RIC 173, Рим.
Инв. бр. Н 80.
42. Ав. IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем и палудаментом на десно.
Рв. SALVS PVBLICA
Салус седи на столици са високим паслоном на лево и храни змију, која се обмотана око жртвеника, уздиже увис.
- Денар, 20 mm; 2,66 gr.
RIC 178, Рим.
Инв. бр. Н 118.
43. Ав. IMP SEV ALEXAND AVG
Царева биста са лаворовим венцем на десно.
Рв. ANNONA AVG
Анона стоји на десно. У десној руци држи кормило на глобу, а у левој модиус.
- Денар, 20 mm; 3,42 gr.
RIC 190, Рим.
Инв. бр. Н 161.

Гордијан III (238-244)

44. Ав. IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно. Рв. CONCORDIA AVG
Конкордија седи на столици са високим наслонем на лево. У десној руци држи патеру, а у левој дво-струки рог изобиља.
Антонинијан, 22,2 mm; 4,06 gr.
RIC 35, Рим.
Инв. бр. Н 99.
45. Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно. Рв. LIBERALITAS AVG III
Либералитас стоји на лево. У десној руци држи абакус, а у левој рог изобиља.
Антонинијан, 23,4 mm; 3,28 gr.
RIC 67, Рим.
Инв. бр. Н 104.
46. Ав. [IMP GO]RDIANVS PIVS [FEL AVG]
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно. Рв. P M TR P III COS P [P]
Цар стоји на десно. У левој руци држи кратки скиптар, а у десној патеру изнад жртвеника.
Антонинијан, 21,5 mm; 2,17 gr.
RIC 69, Рим.
Инв. бр. Н 152.
47. Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно. Рв. AETERNITATI AVG
Сол, наг, стоји на лево. Десну руку је подигао, а у левој држи глоб.
- Антонинијан, 25,7 mm; 3,74 gr.
RIC 83, Рим.
Инв. бр. Н 72.
48. Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно. Рв. LAETITIA AVG N
Летиција стоји на лево. У десној руци држи венац, а у левој сидро.
Антопинијан, два комада:
а) 23 mm; T 3,45 gr.
б) 23,7 mm; 3,11 gr.
RIC 86, Рим.
Инв. бр. Н 73, 109.
49. Ав. IMP GORDIANVS P[IVS FEL A]VG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно. Рв. P M T R P III [C]OS II PP
Аполо седи на лево. У десној руци држи палмину гранчицу, а леву је положио на лиру.
Антонинијан, 22,5 mm; 2,62 gr.
RIC 88, Рим.
Инв. бр. Н 132.
50. Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно. Рв. P M TR P III C[OS II P]P
Цар стоји на десно. У левој руци држи глоб, а у десној положен скиптар.
Антопинијан, 23,6 mm; 3,11 gr.
RIC 92, Рим.
Инв. бр. Н 142.
51. Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.

- Рв. VIRTVTI AVGVSTI
Херкул наг, стоји на десно. Тољагом у левој руци ослања се на камен, а десну држи на боку. Поред тољаге лавља кожа.
Аптонинијан, 23 mm; 4,10 gr.
RIC 95, Рим.
Инв. бр. Н 105.
52. Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Царева биста са ловоровим венцем, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. SECVRITAS PVBL[ICA]
Секуритас седи на столици са високим паслоном, на лево. Главу наслонила на леву руку, а у десној држи скиптар.
Денар, 20,1 mm; 3,25 gr.
RIC 130, Рим.
Инв. бр. Н 121.
53. Ав. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. FORTVNA REDVX
Фортуна седи на лево, са крмом у десној и рогом изобиља у левој руци.
Аптонинијан, 22,3 mm; 3,73 gr.
RIC 210, Антиохија.
Инв. бр. Н 71.
- Филип I (244-249)**
54. Ав. IMP PHILIPPVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. SAECVLARE[S] AVGG, у одсечку I.
Лав у ходу на десно.
Антонинијан, 23,6 mm; 3,74 gr.
RIC 12, Рим.
Инв. бр. Н 98.
55. Ав. IMP M [IVL PHILIPPVS AVG]
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. [ADVENTVS] AVGG
Цар јаше на лево. Десну руку подигао, а у левој држи копље.
Аптонинијан (фрагментован), 18,2 mm; 2,09 gr.
RIC 26b, Рим.
Инв. бр. Н 134.
56. Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. AN[N]ONA AVGG.
Анона стоји на лево. У десној руци држи класје жита изнад модијуса, а у левој рог изобиља.
Антонинијан, два комада:
а) 23,2 mm; 3,58 gr.
б) 22,8 mm; 3,29 gr.
RIC 28c, Рим.
Инв. бр. Н 81, 154.
57. Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. FIDES MILIT
Фидес стоји на лево. Држи два стега.
Антонинијан, 23,1 mm; 3,90 gr.
RIC 32b, Рим.
Инв. бр. Н 110.
58. Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. PAX AETERN
Пакс стоји на лево. У десној руци држи маслинову гранчицу, а у левој скиптар.
Антонинијан, 23,8 mm; 3,41 gr.
RIC 40b, Рим.
Инв. бр. Н 79.

59. Ав. IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. AEQVITAS AVGG
Еквитас стоји на лево. У десној руци држи теразије, а у левој рог изобиља.

Антонинијан, 24 mm; 3,50 gr.
RIC 57, Рим.
Инв. бр. Н 106.

Трајан Деције (249-251)

60. Ав. DIVO VESPASIANO
Царева биста са зракастом круном
на десно.
Рв. CONSECRATIO
Жртвеник са пламеном.

Антонинијан, 24,5 mm; 3,63 gr.
RIC 80 (консекративна емисија),
Милано.
Инв. бр. Н 122.

Херенија Етрусцила

61. Ав. HER E[TR]VSCILLA AVG
Биста царице са дијадемом на полумесецу на десно.
Рв. PVDICTIA AVG
Пудиција под велом седи на лево. У левој руци држи скиптар.

Антонинијан, 21,7 mm; 3,16 gr.
RIC 59 b, Рим.
Инв. бр. Н 107.

Требоњијан Гал (251-253)

62. Ав. IMP CAE C VIB TREV GALLVS AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. ANNONA AVGG
Анона стоји на десно. У левој руци држи житно класје, а у десној кормило. Поред ногу представљен прамац брода.

Антонинијан, 24,6 mm; 3,83 gr.
RIC 31, Рим.
Инв. бр. Н 147.

63. Ав. IMP C C VIB TREV GALLVS P F AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. ADVENTVS AVG
Цар јаше на коњу на лево. Десну руку је подигао, а у левој држи копље.

Антонинијан, 20,5 mm; 3,42 gr.
RIC 79, Антиохија.
Инв. бр. Н 128.

64. Ав. IMP C C VIB TREV GALLVS P F AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. ROMAE AETERNAE AVG
Рома седи на лево. У десној руци држи Викторију, а у левој копље. Са стране штит.

Антонинијан, 21,2 mm; 3,29 gr.
RIC 89, Антиохија.
Инв. бр. Н 136.

Валеријан I (254-260)

65. Ав. IMP C P LIC VALERIANVS AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. APOLINI PROPVG
Аполо полунаг стоји на десно, са луком и стрелом у рукама.

Антонинијан, 22,2 mm; 2,77 gr.
RIC 74, Рим.
Инв. бр. Н 146.

66. Ав. IMP VALERIANVS P AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. PAX AVGG

- Пакс стоји на лево. У десној руци држи маслинову гранчицу, а у левој скиптар.
- Антонинијан, 22 mm; 3,45 gr.
RIC 110, Рим.
Инв. бр. Н 117.
67. Ав. IMP C P LIC VALERIANVS P F AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. RESTITVTOR ORBIS
Цар стоји на лево. Десном руком подиже клечачу фигуру, а у левој држи копље.
- Антонинијан, два комада:
а) 20 mm; 2,95 gr.
б) 22 mm; 2,89 gr.
RIC 117, Рим.
Инв. бр. Н 69, 143.
68. Ав. IMP C P LIC [VA]LERIANVS AVG
Царева биста са зракастом круном и палудаментом на десно.
Рв. VICTO[R]IA AVGG
Викторија корача на лево са венцем у десној и палмовом граном у левој руци.
- Антонинијан, 21,4 mm; 3,01 gr.
RIC 124, Рим.
Инв. бр. Н 126.
69. Ав. IMP C P LIC VALERIANVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. FORTVNA RED[VX]
Меркур наг, стоји на лево. У десној руци држи кесу, у левој кадучеј.
- Антонијан 20,8 mm; 3,86 gr.
RIC 214, Вимпацијум.
Инв. бр. Н 148.
70. Ав. IMP VALERIANVS P AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. SALVS AVGG
Салус стоји на десно. Држи змију и храни је.
- Антонинијан, 20,7 mm; 3,56 gr.
RIC 251, Милано.
Инв. бр. Н 119.
71. Ав. IMP [VALERIA]NVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. [SE]CVRIT PERPET
Секуритас стоји прекрштених ногу на лево. У десној руци држи скиптар, а леву ослонила на стуб.
- Антонинијан, 26,6 mm; 3,67 gr.
RIC 256, Милано.
Инв. бр. Н 83.
72. Ав. IMP VALERIANVS P AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. SPES PVBLICA
Спес корача на лево. У десној руци држи цвет, а левом придржана халћину.
- Антонинијан, два комада:
а) 22 mm; 3,59 gr.
б) 21,7 mm; 3,94 gr.
RIC 257, Милано.
Инв. бр. Н 61, 160.
73. Ав. IMP VALERIANVS AVG
Царева биста са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
Рв. P M TR P V COS III P P
Два императора стоје, ослоњени на штитове и копља.
- Антонијан, 22,4 mm; 3,55 gr.
RIC 277, Антиохија.
Инв. бр. Н 153.

74. Ав. IMP VALERIANVS AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. FELICITAS AVGG
Фелицитас стоји на лево. У десној
руци држи кадунџ, а у левој рог из-
обиља.

Антонинијан, 21 mm; 3,79 gr.
RIC 283, Антиохија.
Инв. бр. Н 116.

75. Ав. IMP C P LIC VALERIANVS [P F]
AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. RESTITVT ORIENTIS
Жена са глобом на глави лево, пру-
жа лаворов венац цару који држи
копље у левој руци.

Антонинијан, 21,5 mm; 3,78 gr.
RIC 287, Антиохија.
Инв. бр. Н 123.

76. Ав. IMP C P LIC VALERIANVS AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. VIRTVS AVGG
Два императора стоје: леви држи
копље и глобус, а десни Викторију
и копље.

Антонинијан, 20,7 mm; 3,40 gr.
RIC 292, Антиохија.
Инв. бр. Н 150.

77. Ав. IMP C P LIC VALERIANVS P F
AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом, на десно.
Рв. VIRTVS AVGG
Два императора стоје: леви држи
копље и глобус, а десни Викторију
и копље.

Антонинијан, четири комада:
а) 20,6 mm; 4,34 gr.
б) 22,2 mm; 3,20 gr.
в) 22,2 mm; 3,96 gr.
г) 21,9 mm; 3,64 gr.
RIC 293, Антиохија.
Инв. бр. Н 103, 113, 139, 157.

Галијен (253-268)

78. Ав. GALLIENVS AVG
Царева биста са зракастом круном
на десно.
Рв. PAX AVG
Пакс стоји на лево. У десној руци
држи маслинову гранчицу, а у левој
скиптар. Испод гранчице V.

Антонинијан, 22,7 mm; 3,55 gr.
RIC 256, Рим.
Инв. бр. Н 141.

79. Ав. GALLIENVS AVG
Царева биста са зракастом круном
на десно.
Рв. SECVRIT PERPET
Секуритас стоји прекрштених ногу
на лево. У десној руци држи скип-
тар, а леву ослонила на стуб.

Антонинијан, два комада:
а) 23,8 mm; 3,54 gr.
б) 23,6 mm; 3,74 gr.
RIC 280, Рим.
Инв. бр. Н 131, 135.

80. Ав. GALLIENVS AVG
Царева биста са зракастом круном
на десно.
Рв. [VIRTVS] AVG
Марс стоји на лево са копљем у ле-
вој и глобусом у десној руци. У по-
љу десно P.
Антонинијан, 18,8 mm; 3,87 gr.
RIC 317, Рим.
Инв. бр. Н 149.

81. Ав. IMP GALLIENVS P AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. SALVS AVGG
Салус стоји на десно. Држи змију и
храни је.
Антонинијан, два комада:
а) 24,5 mm; 3,63 gr.
б) 22,7 mm; 2,97 gr.
RIC 399 (за време Валеријана), Ми-
лано.
Инв. бр. Н 78, 115.
82. Ав. IMP GALLIENVS P AVG
Царева биста са зракастом круном
и палудаментом на десно.
Рв. SPES PVBLICA
Спес корача на лево. У десној руци
држи цвет, а левом придржава ха-
љину.
Антонинијан 21,9 mm; 3,28 gr.
RIC 403 (за време Валеријана), Ми-
лапо.
Инв. бр. Н 76.
83. Ав. IMP C P LIC GALLIENVS P F
AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. PIETAS AVGG
Императори приносе жртву на ол-
тар.
Антонинијан, 20,8 mm; 3,70 gr.
RIC 447 (за време Валеријана), Ан-
тиохија (Азија).
Инв. бр. Н 102.
84. Ав. IMP C P LIC GALLIENVS P F
AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. VIRTVS AVGG
Два императора стоје: леви држи
копљс и глобус, а десни Викторију
и копљс.
Антонинијан, 22 mm; 3,80 gr.
RIC 456 (за време Валеријана), Ан-
тиохија (Азија).
Инв. бр. 120.
85. Ав. GALLIENVS PF AVG
Царева биста са зракастом круном
и палудаментом на десно.
Рв. ORIENS AVG, у одсечку Р.
Сол наг, стоји на лево. Десну руку
је подигао, а у левој држи бич.
Антонинијан, 20,7 mm; 2,20 gr.
RIC 494, Милапо.
Инв. бр. Н 127.
86. Ав. GALLIENVS AVG
Царева биста са зракастом круном,
оклопом и палудаментом на десно.
Рв. AETERNITATI AVG
Сол наг, стоји на лево. Испод по-
дигнуте десне руке звезда. У левој
држи глоб.
Антонинијан, 23,2 mm; 4,11 gr.
RIC 630, Антиохија (Азија).
Инв. бр. Н 101.

Салонина

87. Ав. CORN SALONINA AVG
Биста царице са дијадемом на по-
лумесецу на десно.
Рв. PIETAS AVG
Пијетас стоји на лево. Десну руку
подигла, а у левој држи кутију са
мирисима.
Антонинијан, два комада:
а) 22,8 mm; 4,08 gr.
б) 21,3 mm; 3,74 gr.
RIC 21 (за време Галијена), Рим.
Инв. бр. Н 74, 129.
88. Ав. SALONINA AV[G]
Биста царице са дијадемом на по-
лумесецу на десно.
Рв. PIETAS AVG

- Пијетас стоји на лево. У левој руци држи кутију са мирисима, а испод подигнуте десне Р.
 Антонинијан, 21 mm; 3,12 gr.
RIC 22 (за време Галијена), Рим.
 Инв. бр. Н 114.
89. Ав. SALONINA AVG
 Биста царице са дијадемом на полумесецу на десно.
 Рв. IVNO REGINA
 Јунопа стоји на лево. У десној руци држи патеру, а у левој скиптар.
- Антонинијан, три комада:
 а) 21,2 mm; 3,02 gr.
 б) 20,4 mm; 1,65 gr.
 в) 20,5 mm; 3,48 gr.
- RIC* 29, Рим.
 Инв. бр. Н 97, 108, 133.
- Салонин (255-259)**
90. Ав. P COR SAL VALERIANVS CAES
 Биста цезара са зракастом круном, оклопом и палудаментом на десно.
 Рв. DII NVTRITORES
 Јупитер окренут на лево, предаје Викторију цезару.
- Антонинијан, 22 mm; 3, 68 gr.
RIC 35, Антиохија.
 Инв. бр. Н 156.

INHERITANCE OF ROMAN COINS FROM GORAČIĆI

In 1956, the inheritance of Roman coins was found in the Rasovac hamlet, the village of Goračići, situated in the vicinity of early-Byzantium locality Gradi-na on Mount Jelica. Although the first researchers engaged in the Serbian antiquity (J. Šafarik, S. Trojanović, F. Kanić), have on the basis of the epigraphic material (CIL III 8335, 8336) classified this locality in antique ones, modern studies have not indicated this horizon. New Roman inscriptions, coupled with individual coin excavations, point out its existence.

The inheritance of Goračići, placed in an earthen pot, had originally over 135 coins. The numismatic collection of the National Museum in Čačak contains 109 denars and antoninians. The following rulers have been registered: Faustina II 1, Commodus 1, Septimius the North 9, Julius Domnius 4, Caracal 10, Getus 8, Elgabalus 8, Alexander the North 9, Gordian III 11, Filip I 7, Traianus Decius 1, Herminius Etruscilla 1, Trebonius Gallus 3, Valerian I 17, Galien 12, Salonina 6 and Saloninus 1. The range of blacksmith's shops is as follows: Rome 82, Antiochia 16, Milano 8, Laodikea 1, Viminacium 1 and Emesa 1.

The inheritance was owned by a civilian, who enriched it with a much higher monetary unit of 46.78% of denars. These coins were minted during the reign of Faustina II up to Gordian III. It finishes with the antoninians dating back from the independent reign of Galien and Salonina. The latest specimen belongs to the fifth Galien emission (*RIC* 280), minted in the second half of 265 AD. On the basis of the lack of the specimen belonging to the sixth emission, it may be assumed that the inheritance was buried in 266/7 AD.

Radivoje Bojović

TRÉSOR DE MONNAIES ROMAINES DE GORAČIĆI

Dans le hameau de Rasovac qui fait partie du village de Goračići, non loin de Gradina, site archéologique paléobyzantin dans la montagne Jelica, un trésor de monnaies romaines a été mis au jour en 1956. Bien que les premiers savants qui avaient fait des recherches sur le patrimoine serbe aient rangé ce site parmi ceux de l'Antiquité, en se fondant sur des documents épigraphiques (CIL III 8335, 8336), les fouilles archéologiques récentes n'ont pas découvert cet horizon. Cependant, la mise au jour récente d'inscriptions romaines et des pièces de monnaie trouvées en plusieurs endroits indiquent qu'il y avait existé.

Le trésor de Goračići, enfoui dans un récipient en terre, contenait à l'origine plus de 135 pièces de monnaie. Transportée au Musée de Tchatchak, la collection ne comptait plus que 109 danars et antoniennes. Ces monnaies dataient des règnes des souverains suivants: Faustin II (une pièce), Commode (une pièce), Septime Sévère (9), Julie Domna (4), Caracalla (10), Geta (8), Elagabal (8), Alexandre Sévère (9), Gordien III (11), Philippe Ier (7), Trajan Decius (1), Hernius Etruscila (1), Trebonianus Gallus (3), Valérien Ier (17), Gallien (12), Salonine (6), Salonin (1). Ces monnaies avaient été frappées aux différents endroits: Rome (82 pièces), Antioche (16), Milan (8), Laodicée (1), Viminacium (1), Émesa (1).

Le trésor appartenait à un civil qui y avait inclus une unité monétaire d'une valeur beaucoup plus grande: celle-ci équivalait à 46,78% d'un danar et fut frappée au cours d'une période comprise entre le règne de Faustin II et celui de Gordien III. Les pièces de monnaie les moins anciennes, constituées par des antoniennes, datent de la période où Gallien et Salonine étaient des souverains indépendants. La pièce la moins ancienne fait partie de la cinquième émission de Gallien (RIC 280), frappée dans la seconde moitié de l'année 265. L'absence de pièces de la sixième émission de monnaies nous porte à conclure que le trésor fut enfoui en 266/7.

Radivoje Bojović

3

4

6

7

8

9

11

12

17

18

19

20

22

24

27

28

29

30

31

33

34

35

36

38

40

41

43

44

47

48

52

53

54

56

58

61

62

66

67

68

69

70

72

73

75

77

78

79

80

81

84

85

86

89